

УДК 821.124
 ТЕТЯНА КУШНІРОВА
 (Полтава)

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ «ПОВІТРЯНІ ЗМІЇ» РОМЕНА ГАРІ

У статті простежені жанрово-стильові ознаки в романі «Повітряні змії» французького письменника ХХ століття Ромена Гарі. Метою статті став усебічний аналіз жанрово-стильових особливостей роману: простежено жанровий зміст, проаналізовано жанрові і стильові доміанти, основні мотиви. Особливе місце при аналізі відводиться дослідженню хронотопів твору, котрі у структурі роману, об'єднуючись, виформовують загальний хронотоп, який впливає на жанрову модифікацію твору. У ході проведеного дослідження аналізований роман окреслюємо як соціально-історичний, поданий у формі ретроспекції, жанровий зміст якого втілюється у назві твору. Повітряні змії в романі – символ мрії, бажань, усього, до чого прагнуть герої. У романі вбачається потужний соціальний та історичний хронотоп, оскільки доля кожного героя розглядається на фоні історичної ситуації, яка детально вимальовується. Роман побудовано у формі ретроспекції, оскільки історія подається через ракурс бачення дієгетичного наратора, котрий стає носієм «історичної пам'яті». Головні герої під дією внутрішніх та зовнішніх чинників проходять певний етап становлення, що передбачає усвідомлення власного «я» та свого місця в суспільстві. Для роману характерний комплекс мотивів, які взаємопов'язані між собою та амбівалентно проявляються в тексті. Це передовсім мотив мрії, відірваності від дійсності, що втілюється через символічні образи повітряних зміїв. Мотив співвідношення мрії та реальності, ширше «верху – низу», «життя – смерті», подається через історії життя всіх героїв роману. Константними у творі є соціальні, екзистенційні та історичні мотиви: божевілья, «історичної пам'яті», майстерності, самотності, сенсу буття, жертвовності, душі, кохання, «матеріальне – духовне» тощо. У романі вбачаються і фольклорні мотиви: мотив зустрічі героїв на фоні природи, наділення героїв чарівними силами, мотив випробування тощо, які майстерно вписуються в реальний хронотоп. У романі яскраво виражений компаративний аспект (історія кохання героїв, «божевільні» персонажі), що деталізовано в тексті.

Ключові слова: Ромен Гарі, французька література, мотив, хронотоп, наратив, стиль, доміанта, літературна традиція.

Ромен Гарі (Роман Кацев) (1914–1980) – один із найвідоміших та найпотаємніших французьких письменників ХХ століття. Він привертає увагу широкого кола читачів не лише у себе в країні, але й в усьому світі, оскільки цікавою є не лише творчість митця, а і його постать загалом. Ромен Гарі – це єдиний письменник, який завдяки містифікації обійшов усі можливі правила, двічі отримав Гонкурівську премію. Його творчість – це живий експеримент, історична правда життя, що під різними кутами зору оживає під його пером.

Літературознавці всебічно досліджували творчість митця, зокрема біографію автора (Д. Бон, М. Анісімов, Ф. Лара та ін.), атрибуцію псевдонімичних романів Е. Ажара (А. Павловські, Д. Лаббе, В. Чепіга та ін.), категорію «комічного» (О. Міхільов). Попри те, що творчість Ромена Гарі потрапляла в поле зору дослідників, багато питань ще потребують додаткового тлумачення. Метою нашої роботи є багатоаспектний аналіз художньої прози Ромена Гарі, зокрема жанрових особливостей роману «Повітряні змії», що передбачає окреслення жанрово-стильових констант і доміант, основних мотивів, хронотопу, які дадуть можливість окреслити жанрову модифікацію цього роману.

Роман «Повітряні змії» (фр. «Les cerfs-volants») (1980) Ромена Гарі є останнім та одним зі знакових творів французької літератури, що обумовлюють національну ідентичність. Оповідь ведеться крізь ракурс бачення Людо Флері, племінника сільського листоноші, який переповідає історію свого життя: кохання до польської аристократки Ліли (Елізабет) Броницької, про своє життя до Другої світової війни, про участь у русі Спротиву і про життя у післявоєнній Франції. Герой-оповідач наче знаходиться між двох світів: мрії та реальності, які незвично переплелися в його особистісному хронотопі. Герої твору, Людо, Ліла та їхні друзі, мріють, подібно до повітряних зміїв, піднятися вгору, здійснити щось величне. Але повітряні змії, за переконанням їхнього творця, Амбруаза Флері, не повинні поривати із землею, мають держатися за щось, що буде їх єднати з реальністю. Це передовсім людина, котра «веде» повітряного змія і не дає йому зникнути.

Основною сюжетною лінією стає історія кохання Людо Флері та Ліли Броницької. Часом дослідники вбачають схожість цієї сюжетної лінії та історії кохання історичних персонажів Наполеона та Марії Валевської (Гурина, 2006, с. 138), особливо в ситуації приїзду Людо до Польщі влітку 1939 року, де його радо зустрічають на залізничній станції як визволителя – француза, котрий прийшов на допомогу пригнобленій Польщі. На пероні грає оркестр, звучать «Марсельеза» і польський державний гімн. Дівчинка вручає Людо букет квітів, кольори яких символізують французький прапор. Герой навіть «майже відчував важкість свого вінця француза на голові» (Гари). Герой промовляє пафосні слова «Хай живе Польща». Ця сцена виписана в іронічному ключі, про що свідчить реакція Тада, брата Ліли, який у романі стає рупором правди та здорового глузду.

Історичний хронотоп проявляється у романі в ретроспекції: кохання головних героїв подається крізь призму історичних подій. Усі події подаються крізь ракурс Людовіка Флері, який стає орієнтиром моральних цінностей у романі, саме він дає оцінку всьому, що відбувається навколо. Часом його судження, як і його образ загалом, характеризується амбівалентністю, оскільки він сам, як і його друзі, шукають своє місце в житті. Герої здійснюють вибір, утрапляють у свою «екзистенціальну пригоду» (Романова, 2001), проходять певний шлях самопізнання, корегують свої уявлення про світ і про навколишню дійсність, переживають свого роду ініціацію. Історичний хронотоп у романі подається у сцені маскараду в маєтку Броницьких, коли кожен із героїв приміряє певну маску, яка супроводжуватиме їх протягом життя. Людо одягає мундир уланів, Ліла – сукню бабусі, Тад убрався в костюм повстанця, що загалом має прогностичну функцію.

Історичний хронотоп проявляється в компаративному аспекті: історія кохання головних героїв зіставляється зі стосунками Жорж Санд і Шопена, французьки і поляка (Гурина, 2006, с. 138), що у тексті повсякчас підкреслюється. Ліла захоплюється не лише творчістю, але й особистістю Жорж Санд, хоче щось змінити у своєму житті. «Накінець, я мав справу з дівчиною, чийм кумиром був Шопен, хворий на сухоти, котрий подався помирати у вологий клімат Майорки» (Гари). У романі з'являється і сам «Шопен», Бруно, музикант, котрий захоплюється творами польського композитора і теж закоханий у головну героїню. І портретується герой відповідно: худий, блідий, з білявим волоссям. Однак автор з іронією повідомляє, що Бруно не поляк, а італієць, син метрдотеля Броницьких, що виховувався в їхньому домі.

Цікавим є образ Ханса фон Шведе, родича Броницьких, теж закоханого в Лілу. В образі героя вбачаються риси представників німецького романтизму, тобто цей образ має змішаний характер. Ханс змальовується ідеальним німецьким офіцером, що має певний кодекс честі і не побоявся виступити проти Гітлера. Цей образ наділений романтичними ознаками та може бути зіставлений із яскравими представниками німецького романтизму. Однак є і певні розбіжності у змалюванні образів – це передовсім героїчний складник, оскільки Ханс разом із Лілою бере участь у змові, бо хоче змінити ситуацію у світі. Ліла ще з дитинства мріяла здійснити подвиг, що змінив би хід історії. Тема нещасливого кохання, що характерна для німецького романтизму, присутня і в цьому творі. Ханс, Бруно, Людо закохані в Лілу, котра, у свою чергу, кожного з них кохає по-своєму. Кожен із героїв наділений певним талантом, який він не зміг достатньо розвинути. Ханс захоплюється літературою, його хвилює творчість Г. Гейне, і помирає він із томиком поета в руках. Герой мужній і благородний, здатний відстоювати свої інтереси, однак має характер поступитися своїми принципами, щоб не зашкодити іншим. Веде себе благородно щодо Людо, навідує Лілу влітку 1939 року, нелегально перетинаючи польсько-німецький кордон, рятує Людо, коли того звинувачують у підпалі маєтку Броницьких, від переслідувань німецької влади.

Значне навантаження в романі несуть образи Амбруаза Флері, дядька Людо, творця повітряних зміїв, ідеаліста, мрійника, і його товариша Марселена Дюпра, господаря ресторану «Чарівний куточок», чудового кулінара. У романі вбачається певна схожість між цими образами та героями Мігеля де Сервантеса Дон Кіхотом та Санчо Пансою.

Амбруаза Флері, як і Дон Кіхота, вважають диваком і божевільним. Повітряні змії в руках майстра стають витворами мистецтва і несуть певне смислове навантаження. Вони мають різні форми: це і змії для розваг із жартівливими іменами Страшила, Пузир, Хромуша, але є й такі, що викликають у пам'яті певні асоціації, – Монтень, Дідро, Руссо та ін.

Запускаючи зміїв у небо, Амбруаз Флері нагадує читачам про глибоке культурне коріння Франції, що було надзвичайно важливе в період окупації. У цих образах фокусується «історична пам'ять», що допомагає боротися з ворогом і залишатися людиною. Носіями «історичної пам'яті» в романі є всі

члени родини Флері ще з давніх-давен. Про них розповідає дядько своєму племіннику, а той – читачеві. Людо Флері теж стає носієм «історичної пам'яті», що у певний історичний час є досить небезпечним. Під час Другої світової війни ця родина бореться із завойовниками по-своєму. У руках Амбруаза Флері повітряні змії стають тією зброєю, що здатна повести за собою. Зокрема, герой на свято виготовляє змія під назвою «Патен» і просить німецького офіцера його потримати. Світлини друкують у газеті, а герой ледь не потрапляє в катівню гестапо, лише божевілля рятує йому життя. Однак всі, хто бачив світлину, зрозуміли послання Флері: історичний діяч того часу Патен виконує волю німецьких окупантів.

Образ Амбруаза Флері змальований неоднозначно. На початку оповіді оповідач коротко згадує про те, що після служби у війську його дядько дуже змінився: він захищав тих, хто не хотів воювати, засуджував мюнхенську угоду, а дізнавшись, що влада видала нацистам єврейських дітей, запускає у небо сім зміїв у вигляді жовтих зірок. Він залишає Людо, щоб допомогти рятувати єврейських дітей, за що потрапляє в Освенцим, а потім у Бухенвальд. І в таборі він запускає повітряних зміїв, «символ нескореної віри і надії» (Гари). Він, наче блаженний, робить зміїв і для дітей своїх ґнобителів, німецьких офіцерів. Один із полонених розповідає: «Мабуть, у мене завжди перед очима буде стояти ця людина... котра запускає у небо «судно» із двадцятьма білими вітрилами, що тріпотіли над печами крематоріїв, над головами в наших палачів» (Гари).

Образ Амбруаза Флері виписаний у реалістичній манері, портретується у ретроспективному ключі крізь ракурс бачення головного героя, його племінника, котрий стає у романі людиною, яка зберігає пам'ять. У маленькому французькому містечку Клері є музей, присвячений видатному земляку, який, однак, наразі ніхто не відвідує, оскільки це місце більше пам'ятне для «своїх», ніж для туристів. У всіх путівниках значиться «Чарівний куточок» як одна з найвизначніших пам'яток французької кухні, що пережила значні негаразди від часу свого відкриття. Однак музей стає своєрідним символом «пам'яті», яка допомагає нації пам'ятати свої корені. Музей Амбруаза Флері – це скромний будиночок, у якому зібрано колекцію робіт сільського листоноші, котрий пережив війну, окупацію, визвольні бої – усі тяжкості й коловороти, що випали на долю французького народу.

У романі домінує зовнішнє портретування, оскільки образ героя виписаний крізь ракурс бачення головного персонажа. Читач знайомиться з Амбруазом Флері спочатку через світлини. «Він стоїть у формі сільського поштаря – кепі, мундир, грубі черевики, шкіряна сумка на животі – між повітряним змієм у вигляді сонечка і змієм, що нагадує Гамбетту, чий голова і тулуб утворюють балон і корзину повітряної кулі, на якому він здійснив свій знаменитий переліт під час осади Парижа» (Гари). Герой зображується і на інших світлинах, які ще більше розкривають образ «схибленого листоноші із Клері». У минулому господар «Чарівного куточка» замовив поштові листівки, на яких був зображений Флері серед своїх повітряних зміїв.

Оповідач жалкує з того, що монохромна гама малюнків не передає «веселої яскравості повітряних зміїв... і доброзичливої посмішки старого нормандця, що наче підморгує небу» (Гари). Протягом оповіді цей образ усе більше укрупнюється, обростає портретними деталями, конкретизується. Кожен із героїв роману скаже своє слово щодо самого Амбруаза Флері та його творінь, повітряних зміїв, що стають у романі жанровими маркерами та наповнюють кольором безрадісний простір, обпалений війною.

Повітряні змії Амбруаза Флері в романі – це своєрідний символ життя, волі, боротьби, всього того, що є позитивною стороною існування людини. Листоноша називав свої творіння «н'ямями», що, за його словами, «позначає все, в чому є подих життя: людей, мошку, левів, слонів чи ідеї» (Гари). Невипадковою і символічною стає назва твору, що втілює жанровий зміст: взаємозв'язок мрії та реальності, що здатні не лише піднести героя до небес, але й спустити на землю, оскільки все залежить від самої особистості та обставин, у які вона потрапила.

Кожен герой роману наділений певними чеснотами, усі герої різні, як і кожен повітряний змії, що ніяк не схожий на своїх «товаришів». «Потрібно намагатися робити зміїв, які відрізнятимуться від усього, що уже бачили... І тоді їх треба ще міцніше тримати за мотузку, тому що, якщо відпустиш, вони відлітають у небо і при падінні можуть дуже зламатися» (Гари). Єдине, що тримає змія в небі, – це людина, яка його веде. Цей вислів має символічне значення, оскільки в кожній людині є певні мрії та бажання, які дають їй насагу жити. І не випадково оповідач додає: «Іноді мені здавалося, що це зовсім не Амбруаз Флері тримає повітряного змія за мотузку, а навпаки» (Гари). Саме мрії, сподівання та плече близьких людей утримує особистість від зривів, надихає на гарні вчинки, формує особистість.

Ще одним знаковим образом роману, що має власні незмінні життєві переконання, є Марселен Дюпра, власник ресторанчика «Чудесний куточок». На відміну він Абураза Флері, котрий створює повітряних зміїв, що є складником мотиву «верху», Дюпра творить матеріальне – кулінарні шедеври, що є складником мотиву «низу». Ідентичність нації виформовують не лише люди, але й дещо інше: місцини, винаходи, кулінарія – усе те, що витворює культурний простір певної місцевості.

Марселен Дюпра впевнений, що культурний простір країни окреслює її кулінарне мистецтво. Він не розрізняє «своїх» і «чужих» у своєму ресторані, вважає, що мистецтво приготування їжі вище за будь-які катаклізми, і під час тяжких років окупації продовжує працювати, ставши символом справжньої нескореної Франції. Дюпра у своєму ресторані приймає офіцерів та генералів німецької армії, оскільки не вважає себе зрадником. Герой намагається відмежуватися від негараздів, які його оточують, створити в «Чудесному куточку» місцину, вільну від будь-яких страждань. «Зараз як ніколи кожен має віддати частину самого себе тому, що він уміє робити якнайкраще» (Гари). Дюпра був справді майстром своєї справи, «продукти оживали в його руках, страви набували можливості розмовляти, і в кожній назві звучав голос непохитної, вільної Франції» (Гари). Однак автор змальовує свого героя з іронією, через монологічне мовлення і портретується цей персонаж. «Війну виграє... не Черчилль, не Рузвельт і не той, як його, котрий говорить з нами з Лондона! Війну виграє Дюпра і його «Чудесний куточок» (Гари). Хвалькуваті речі героя несуть у собі негативну семантику, однак учинки героя позиціонують його як справжнього патріота, який береже історію та свободу Франції не лише на словах, але й на ділі. Маргінальність героя «утрачає зміст будь-якої негативної конотації і стає синонімом природності, справжньої суті людської особистості» (Романова, 2001). Він бере до себе на роботу дівчину-підпільницю, котра слухала розмови німців та передавала їх своєму командуванню. Німці намагалися арештувати Дюпра, чим ще більше укріпили віру героя в правоту своїх переконань. Автор часто іронізує над Дюпра, іноді ледь відчутно підсміюється, однак цей образ стає символом справжнього майстра, представника своєї країни. Цей персонаж виписаний крізь ракурс бачення оповідача, який зберігає «історичну пам'ять», і поповнює когорту «дивних і божевільних» людей у романі.

Для роману характерний цілий комплекс мотивів, які амбівалентно проявляються у творі. Це передовсім мотив мрії, відірваності від дійсності, що втілюється через символічні образи повітряних зміїв. Мотив співвідношення мрії і реальності, ширше – «життя – смерті», подається через історії життя всіх молодих героїв роману. Улітку 1939 року Людо, Ліла, Тад, Бруно мріяли про славу, планували майбутнє, подібно до повітряних зміїв, які тріпотіли вдалечінь, однак їхні сподівання стали нездійсненими через страшну реальність, війну, що обпалила кожного з героїв.

У романі вбачають і фольклорні мотиви: це епізод зустрічі Людо із Лілою, котру після першої зустрічі він покохав на все життя. У лісі, на галявині, Людо наче ві сні зустрічає прекрасну дівчинку, яку пригощає полуницею. Вона обіцяє прийти наступного дня, але так і не приходять. І лише через чотири роки вони зустрічаються знову. Сам Людо наділений фантастичною пам'яттю, що дозволяє йому здійснювати складні математичні розрахунки. Після зустрічі з Лілою він мріє здійснити щось значуще, залишити слід в історії. Ліла змальована такою собі меланхолійною особистістю, котра постійно мріяла «про себе»: то вона хоче стати акторкою, як Грета Гарбо, то «мадам Кюрі», писати романи, перепливати океан, тобто вплинути на хід історії. Тад хоче «допомогти людям змінити світ». Бруно наділений музичним талантом і мріє стати новим Шопеном. Ханс фон Шведе стає уособленням справжнього аристократа, військового, який має свій кодекс честі та здатен допомогти кожному, хто цього потребує. «Герої французького письменника, погоджуючись зі своїм вимушеним існуванням, одночасно перетворюють власну несхожість з іншими в усвідомлену гру; це стає способом самопізнання й пошуку місця у світі» (Романова, 2001). Війна знищила їхні плани, зламала їх подібно до того, як гинуть повітряні змії, яких не втримала чиясь рука. Кожен із героїв приносить свою жертву задля того, щоб настав довгоочікуваний мир. Людо вступає в організацію французького Спротиву, Ліла задля порятунку своєї родини стає коханкою багатьох, зокрема й німецьких офіцерів. Після вигнання нацистів французькі «патріоти» поголили їй волосся, що є своєрідним символом інакшості, наруги над особистістю. Тад безслідно зникає, беручи участь у польському Спротиві. Бруно втрачає пальці, що внеможливило його мрію стати піаністом, тому він стає військовим пілотом. Доля Ханса теж є трагічною: він гине після замаху на Гітлера. Людо не вдається самотужки його врятувати, оскільки французькі партизани відмовили в допомозі через власну безпеку. Оповідач засуджує тих, хто не захотів допомогти людині, яка намагалася змінити хід історії. Герої впродовж оповіді намага-

ються вчинити правильно, захищаючи себе, своїх друзів та родину. «Вибір здійснюється щохвилини людського життя, і введення в розповідь «крайньої» ситуації – тільки привід загострити увагу на самій суті й необхідності кожному цей вибір зробити, відчувши й усвідомивши реальність тих понять і категорій, які в умовах нової дійсності вже стали здаватися лише привидами, «пережитками» давно минулої епохи. Результат цієї боротьби найбільше цікавить автора» (Романова, 2001). Автор досліджує психологію людини, її спроможність подолати складну ситуацію, не зрадивши своїх принципів.

Герої попри все залишаються вірними своїм ідеалам, вони борються з фашизмом усіма доступними методами. У романі зустрічається фольклорний мотив «наділення героїв чудесними силами», які допомагають їм вийти зі скрутного становища. Цей мотив упродовж оповіді набуває реальних рис і трансформується для декого з героїв у мотив утрати мрії, життєвих орієнтирів. Однак герої хоча й не змогли втілити в життя своїх бажань, залишаються незломленими. Ліла, наприклад, перед весіллям сама зриває своє волосся і мріє знову займатися історією мистецтва. А Людо, він же оповідач, зберігає пам'ять не лише про своє кохання, а і про все, що його оточувало, тобто зберігає пам'ять про історію Франції загалом.

Центральним мотивом роману стає мотив пам'яті й божевілля, що трактується в романі неоднозначно. Концепт «історична пам'ять» втілюється в кожному образі, але центральним хранителем спогадів є Людо, предки якого теж мали цю цінну властивість. Один із предків Флері брав участь у Французькій революції 1989 року, інший був розстріляний після розгрому Паризької комуни. За словами Амбруаза Флері, саме пам'ять допомагає людині ухвалити правильне рішення та дає наснагу боротися за щастя людей. А божевілля полягає передовсім у вірності своїм ідеалам, глибокому пацифізмі та праві боротися за свої ідеали. Убачається певна схожість з героями В. Шекспіра (Гамлет), М. де Сервантеса (Дон Кіхот). Таке божевілля возвеличує, надихає на благородні вчинки, про що свідчить жертва, принесена Амбруазом Флері задля порятунку єврейських дітей.

Нетрадиційно в романі подається мотив війни. Військові дії не відображено у творі, однак так чи так війна торкається кожного персонажа. Автор змальовує страшні наслідки вторгнення, ставлення фашистів до представників різних національностей, активну боротьбу підпільних організацій проти загарбників. Читача не полишає відчуття деякої схожості у змалюванні німецьких військових та французьких партизанів. Одні – явні вороги, здатні здійснити жорстокі вчинки, хоча й серед представників німецького війська були люди з певним кодексом честі та гуманістичними переконаннями (Георг фон Тиле, Ханс). Інші – хоча і прикриваються гуманістичними принципами, однак здійснюють злочини. Учасники Спротиву часто з'являються на сторінках роману, однак їхні вчинки є ганебними, жорстокими і неприпустимими. Вони не захотіли допомогти Хансу, дивно, що й Людо не спробував, і незрозуміло, чи мають вони якийсь стосунок до його смерті. Вони ж знищують й Ісідора Лефковица, інформатора мадам Жюлі, котрий часто допомагав підпільникам. Хтось із них улаштував привселюдну наругу над Лілою за її зв'язки з німецькими офіцерами. Оповідач через ракурс бачення Людо подає своє ставлення до таких «патріотів», уподібнює їх німецьким окупантам і наголошує, що фашизм не має національності, оскільки жорстокість притаманна й деяким французам.

І символічними є слова Амбруаза Флері, котрий повернувся з таборів смерті, щодо знищених у його майстерні повітряних зміїв. «Деякі ще можна відремонтувати, але за історичну серію доведеться братися заново... Але потім необхідно знайти щось нове, бачити далі, дивитися в майбутнє...» (Гари).

Не випадковими є останні слова Людо Флері, які свідчать про його ідеальну «історичну пам'ять». «Закінчуючи нарешті свою повість, я хочу ще раз написати слова: пастор Андре Трокме й Шамбон-сюр-Ліньон, тому що краще не скажеш» (Гари). Герой-наратор використовує ретроспекцію, оскільки саме такий прийом допомагає окреслити історичний хронотоп і позиціонує жанровий зміст твору. Шамбон-сюр-Ліньон був тим містечком, де жителі на чолі з пастором Андре Трокме та його дружиною Магдою врятували кілька сотень єврейських дітей, жертвуючи своїм життям заради їхнього порятунку. Людо часто повторював імена жителів Шамбона, не забувши жодного, оскільки «говорять, що серце потребує вправ» (Гари). Саме в цей час Амбруаз надсилає племіннику світлину, на якій він зображений в оточенні дітей, із повітряним змієм у руках, з написом на звороті: «Тут усе йде добре». Слово «тут» було підкреслене, з чого стає зрозумілим, що саме це місце є осердям доброчестя, гуманізму та справедливості. Цей вислів стає мотивом-мовленням, яке хоча використовується у творі лише раз, зринає у свідомості повсякчас, коли мова йде про людську небайдужість, жертвність, гуманізм.

Попри те, що в романі змальовані важкі воєнні будні, хронотоп роману не обтяжений трагізмом ситуації, у соціальному хронотопі змальовані герої, які створюють класичний образ Франції, що склався в історії світової літератури, – романтичної, веселої, безжурної, такої, що любить земні насолоди та не опускає рук у найскладніших ситуаціях. Оповідач побіжно змальовує суспільну трагедію, акцентуючи увагу на особистісних хронотопах героїв, котрі окреслюються упродовж оповіді та розгортаються на фоні подій війни.

Отже, останній роман французького письменника Ромена Гарі «Повітряні змії» можна окреслити як соціально-історичний роман-ретроспекція, жанровий зміст якого втілюється через комплекс мотивів, основний із яких закодовано в назві твору. Повітряні змії – символ, що скеровує долю людини, мрія, що справджується (чи не справджується) у кожного героя індивідуально. У романі вбачається потужний соціальний та історичний хронотоп, оскільки доля кожного героя розглядається на фоні історичної ситуації, яка детально вимальовується. Роман побудовано у формі ретроспекції, оскільки історія подається через ракурс бачення головного персонажа, котрий стає носієм «історичної пам'яті» та наділений такими рисами, які дозволять читачеві зробити правильні висновки, ґрунтовані на загально визнаних морально-етичних цінностях. Для роману характерний комплекс мотивів, які взаємопов'язані між собою та амбівалентно проявляються в тексті. Це передовсім мотив мрії, відірваності від дійсності, що втілюється через символічні образи повітряних зміїв. Мотив співвідношення мрії та реальності, ширше «верху – низу», «життя – смерті», подається через історії життя всіх героїв роману. Константними у творі є соціальні, екзистенційні та історичні мотиви: божевілья, «історичної пам'яті», майстерності, самотності, сенсу буття, жертвності, душі, кохання, «матеріальне – духовне» тощо. У романі яскраво виражений компаративний аспект: кохання головних героїв має спільні риси зі стосунками Наполеона та пані Валевської, Жорж Санд та Шопена, що виписане текстуально. Головні герої асоціюються з Дон Кіхотом та Санчо Пансою М. де Сервантеса, Гамлетом В. Шекспіра й поповнюють когорту «божевільних» та «дивних» персонажів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Анисимов М. Ромен Гарі, хамелеон / М. Анисимов ; [пер. с франц. Е. В. Гаврилова]. – Нижний Новгород : ДЕКОМ, 2007. – 640 с.
- Галимова Р. У. Типологические особенности романов Р. Гарі : дис. ... канд. филол. наук : 10.01.05 / Галимова Роза Усмановна. – Казань, 1996. – 144 с.
- Гарі Р. Воздушные змеи [Электронный ресурс] / Ромен Гарі. – Режим доступа: (дата обращения: 19.11.2017). – Название с экрана.
- Гурина Т. Л. Культурно-исторические реминисценции в романе Р. Гарі «Воздушные змеи» / Т. Л. Гурина // Вестник ВолГУ. Серия 8. – 2006. – Вып. 5. – С. 137–141.
- Михилёв А. Д. Французская сатира второй половины XX века: социально-идеологический аспект и поэтика. – Харьков : Высш. шк., 1989. – 189 с.
- Романова А. Ромен Гарі: жизнь еще впереди? (круглый стол) [Электронный ресурс] / А. Романова, М. Табак, С. Фрумкіна, М. Горбачова, І. Странцова, К. Тарасова, Д. Бондарчук // Иностранная литература. – 2001. – № 12. – Режим доступа : (дата обращения: 02.12.2017). – Название с экрана.

TATIANA KUSHNIROVA

FEATURES OF THE GENRE OF THE NOVEL "THE KITES" BY ROMAIN GARY

In the article traced genre-style features in the novel "The Kites" by the French writer of the twentieth century Romain Gary. The purpose of the article was a comprehensive analysis of the genre and stylistic features: traceable genre content, analyzed genre and style dominant, the main motives. A special place in the analysis is devoted to the study of chronotopes of the work, which build a common chronotope, which affects the genre modification. The genre of the novel is defined as socio-historical, given in the form of retrospection. The genre content is given in the title of the work. Air kites in the novel - a symbol of dreams. The novel has a social and historical chronotope, since the fate of each hero is considered on the background of the historical situation. The novel is built in the form of retrospection, the narrator recalls the events of the past and is the bearer of "historical memory". Characters of heroes are formed by internal and external factors. The novel features a complex of motifs that are ambivalent in the text. This is the motive of a dream embodied through the symbolic images of kites. The work is characterized by social, existential and historical motives: insanity, "historical memory", skill, loneliness, meaning of being, sacrifice, soul, love, "material-spiritual", etc.

The novel has folk motifs: the motive of meeting heroes against the background of nature, giving heroes magic powers, the motive of the tests, which skillfully fit into the real chronotope. The novel expresses the comparative aspect (the story of love of heroes, "crazy" characters), which is detailed in the text.

Key words: Romain Gary, French literature, motive, chronotope, narrative, style, the dominant, literary tradition.

REFERENCES

- Anisimov, M. (2007). *Romen Gari, khameleon [Romain Gary, chameleon]*. Nizhniy Novgorod: DYeKOM [in Russian].
- Galimova, R. U. (1996). *Tipologicheskie osobennosti romanov R. Gari [Typological features of the novels R. Gary]*. (Extended abstract of PhD diss.). Kazan [in Russian].
- Gari, R. (2018). *Vozdushnye zmei [The Kites]*. Retrieved from
- Gurina, T. L. (2006). Kulturno-istoricheskie reministsentsii v romane R. Gari «Vozdushnye zmei» [Cultural and historical reminiscences in R. Gari's novel "The Kites"]. *Vestnik VolGU*, 8(5), 137-141 [in Russian].
- Mikhilev, A. D. (1989). *Frantsuzskaya satira vtoroy poloviny XX veka: Sotsialno-ideologicheskii aspekt i poetika [French satire of the second half of the twentieth century: Socio-ideological aspect and poetics]*. Kharkov: Vysshaya shkola [in Russian].
- Romanova, A., Tabak, M., Frumkina, S., Gorbachova, M., Strantsova, I., Tarasova, K., & Bondarchuk, D. (2001). *Romen Gari: zhizn eshche vperedi? (kruglyy stol) [Romain Gary: life is yet to come]*. *Inostrannaya literatura*, 12. Retrieved from <http://magazines.russ.ru/inostran/2001/12/stol.html>

Одержано 30.01.2018 р.

УДК 82-21=111
KARSTEN HAMMER
(Copenhagen, Denmark)

SPECIFIC FEATURES OF DRAMA IN THE HISTORICAL AND THEORETICAL DIMENSIONS

У статті розглянуто особливості формування драми як літературного жанру, автор виокремлює різновиди драми, сформовані в європейській літературі в різні періоди її розвитку. Установлено, що теоретичні основи драматизму сформульовані ще Аристотелем, модифікація особливостей драматизму відображена протягом історичного розвитку літературного процесу. Висвітлено специфіку композиції драми, а також особливості драматичного конфлікту. Особливу увагу приділено «аристотелівському» та «неаристотелівському» різновидам драматургії, переходу від традиційного театру до «нової драми» та подальших перетворень драматичного роду. Розвиток драматичних жанрів розглянуто в контексті формування літературних тенденцій, стилів та індивідуальної творчої свідомості.

Ключові слова: драма, конфлікт, композиція, дія, образ, характер.

The drama as a genre of literature has covered a great path of development from antiquity to modern times. Its generic features were researched by aesthetists, philosophers and literary figures, beginning from Aristotle. At the same time poetics of drama and causes are depicted as a lot of discussions today, which determined the relevance of this article, which considers the specific features of the drama as a kind of literature, its composition, figurative structure and means of artistic expression.

Drama (Greek: drama – action) is a specific genus of literature in which the world is depicted in the form of action. The drama intends primarily for stage performance, so it is a special kind of art that belongs both to literature and theater. The emergence of drama is associated with folk ceremonial events. Homeland of the drama is Ancient Greece, where the rites in honor of the Gods (Dionysus, Demetrius, Corey, etc.) became the first examples of drama. From the spread of the cult of Dionysus in the VII–VI centuries B. C. dramatic art was actively being developed. Dionysos was dedicated to the solemn deportations (dionysios) during which people danced, sang, dressed masks, glorified their God. In VI century the actual theater appeared (translated from the Greek – the spectacle). Dramatic events which took place earlier on the streets